

SCHOOLTRAJECT: INSPIREREND BURGERSCHAP & BIG QUESTIONS

TITEL: GRENZEN EN MIGRATIE

SCHOOLINFO

School: Guldensporencollege

Adres: Diksmuidekaai 6, 8500 Kortrijk

Coördinator: Bart Dujardin (directie eerste graad) en Steven Vanlersberghe

Medewerkers: Leerkrachten Steven Vanlersberghe en Abdellah Benotmane

Partners: Katholiek Onderwijs Vlaanderen

- Hanna Vandenbussche en Jurgen Viaene (projectmedewerkers)
- Philippe Vercootere (schoolbegeleider Kortrijk)
- Filmpjes les: Steven Vanlersberghe en leerlingen

Ondersteuning door Kruit, Expertisecentrum Inclusive Society (UCLL) en Katholiek Onderwijs Vlaanderen

PROJECTINFO

Doelgroep: Derde jaar SO (leerlingen uit verschillende richtingen ASO en BSO)

Context: vak 'burgerzin en actualiteit

Omvang en opbouw: lessen en projecten rond verschillende actuele thema's in de volgende klusters:

- Klimaat en gezonde voeding
- Grenzen en migratie
- Vluchtelingen

DOELSTELLINGEN

LEERPLANDOELLEN

In deze les wordt er voornamelijk gewerkt aan de eindtermen rond burgerschap. De leerplandoelstellingen worden onder meer gerealiseerd in het gemeenschappelijk funderend leerplan en het leerplan geschiedenis.

De belangrijkste leerplandoelstelling: de leerlingen drukken hun overtuiging uit en laten hun mening blijken

Daarnaast werkt het project aan de volgende doelstellingen uit het gemeenschappelijk funderend leerplan:

- LPD 1: De leerlingen drukken hun overtuiging uit en laten hun mening blijken
- LPD 2: De leerlingen durven hun eigen emotionele kwetsbaarheid te verwoorden in een gepaste taal en met respect voor de eigenheid van de ander
- LPD 6: De leerlingen werken samen met andere leerlingen om gezamenlijk leerdoelen te bereiken en om bij te dragen aan het gezamenlijke resultaat.
- LPD 9 De leerlingen onderscheiden inspraak, participatie en besluitvorming in schoolse situaties, waarbij ze rekening houden met de rechten en plichten van iedereen
- LPD 12: leerlingen gaan respectvol en constructief om met individuen en groepen in een diverse samenleving.
- LPD 17: leerlingen gebruiken (sociale) media en internet op een doordachte en zorgzame manier.
- LPD 20: De leerlingen doorlopen een creatief denkproces.
- LPD 21: De leerlingen nemen initiatief en staan open voor de ideeën van anderen.
- LPD 51: leerlingen laten zien dat zij gevoelig zijn voor normen en waarden, voor goed en kwaad.

Het vak werkt eveneens aan de volgende doelstellingen uit het leerplan geschiedenis:

- LPD 2. De leerlingen situeren een historische vraag in het historisch referentiekader: tijd, ruimte en de maatschappelijke domeinen
- LPD 2.1. De leerlingen stellen historische vragen over historische en actuele gebeurtenissen, personen en processen
- LPD 3. De leerlingen onderscheiden de drie dimensies van het historisch referentiekader en de bijhorende structuurbegrippen (maatschappelijke domeinen (politiek, sociaal, cultuur, economisch: van elkaar te onderscheiden)
- LPD 8 De leerlingen leggen onderlinge verbanden binnen en tussen de verschillende maatschappelijke domeinen
- LPD 20 De leerlingen evalueren een historische beeldvorming
- LPD 22 Leerlingen maken een onderscheid tussen verleden en geschiedenis
- LPD 23 Leerlingen lichten toe waarom mensen verwijzen naar het verleden
- LPD 24 De leerlingen illustreren hoe mythevorming rond historische fenomenen historische beeldvorming beïnvloedt

BIG QUESTIONS EN LEERDOELEN

LEERDOELEN LES 'BURGERZIN EN ACTUALITEIT' (GRENZEN EN MIGRATIE)

De leerlingen kunnen

- Zich in een historisch perspectief verplaatsen
- verklaren hoe de Berlijnse muur is ontstaan
- uitleggen hoe de Berlijnse muur is gevallen
- Hedendaagse gebeurtenissen vergelijken met een historisch fenomeen
- zelf naar betrouwbare bronnen op zoek gaan die de grensmuren in Europa weergeven
- debatteren over migratie en racisme

BIG QUESTIONS VANUIT HET GEMEENSCHAPPELIJK FUNDEREND LEERPLAN

- Wanneer ben ik zeker dat mijn mening de juiste is?
- Hoe kijk ik naar andere mensen?
- Hoe kan ik leren om de ander rechtvaardig te behandelen?
- Hoe leer ik omgaan met iemand die anders is dan mezelf?
- Hoe kan ik de samenleving rechtvaardiger maken?
- Op welke manier worden we beïnvloed door digitale media?
- Welke rollen spelen kunst en cultuur in de samenleving?

PROJECTONTWERP

CONTEXT & CONCEPT

Het Guldensporencollege in Kortrijk zet heel sterk in op burgerschapsvorming bij leerlingen. Naast jaarlijkse bezoeken aan het Europees parlement, worden leerlingen voortdurend uitgedaagd om op een originele manier kennis te maken met maatschappelijke thema's. Debatmiddagen, toneelvoorstellingen, acties op school rond de klimaatproblematiek, een project rond migratie : het zijn slechts enkele van de mooie projecten die deze school op touw heeft gezet.

Vorig jaar werd er vanuit de directie beslist om tweewekelijks twee uur in te roosteren om rond burgerschap en de actualiteit te werken. Elke leerling uit het derde jaar was er welkom, waardoor het publiek erg gevarieerd was: leerlingen uit erg verschillende richtingen kwamen hierdoor bij elkaar. Er

ontstond op die manier een gemotiveerde groep van leerlingen die aan de slag wilden met actuele thema's en burgerzin.

Voor de organiserende leerkracht, was dit een grootse uitdaging: de voorbereiding vroeg veel 'lastminute'-werk en improvisatietalent. Zo ging het vaak over erg recente nieuwsfeiten en problematieken. Doorheen de laatste maanden verdienden heel wat thema's een sterke en mooie aandacht, maar klimaat, nieuwswaarde en migratie vormden er als het ware de kernthema's.

Doorheen de lessen zelf werd er erg gevarieerd tussen kennisoverdracht en activerende werkvormen. Maar wat elke les gemeenschappelijk had, was dat er steeds aan de slag gegaan werd met 'grote concepten' of 'big questions'. Leerlingen werden voortdurend gestimuleerd om relevante en toepasselijke vragen te stellen, te zoeken naar oplossingen om uiteindelijk eventueel tot actie over te gaan. Big questions zijn vragen die aanzetten ze aan tot levenslang leren. Ze leiden een zoektocht in, nopen tot nieuwgierigheid en leiden tot een onderzoekende grondhouding. Enkele voorbeelden van big questions zijn de volgende: waarom vind ik het belangrijk om anderen te helpen? Hoe komt het dat we zo snel vooroordelen hebben over andere groepen in de samenleving? Wanneer kunnen we spreken van een rechtvaardige wereld? Het hoeft niet te verbazen dat deze vragen aan bod kunnen komen tijdens verschillende lesactiviteiten en sociale projecten op school. Sommige van deze vragen verwoorden en vertalen op een meesterlijke wijze onze actuele benadering van burgerschap: de wereld doorgronden en kunnen bevragen, maar ook op zoek gaan naar verschillende methoden om haar te veranderen en te verbeteren. Burgerschap veronderstelt namelijk dat de leerlingen een soort grondhouding van nieuwsgierigheid en verwondering hebben: ze hebben de durf om actuele problemen expliciet in vraag te stellen.

Voor Katholiek Onderwijs Vlaanderen kunnen vele 'grote vragen' worden gekoppeld aan de doelstellingen van het gemeenschappelijk funderend leerplan. Dit leerplan omvat verschillende aspecten die de brede notie van burgerschap helpen te concretiseren. In dit leerplan gaat het niet om een 'vervanging van' de VOETEN, maar om een 'voortbouwen op'... Het Gemeenschappelijk Funderend leerplan wil mooie projecten en initiatieven een sterkere plaats geven binnen het curriculum door hen te verbinden met effectieve leerplandoelstellingen. Dit leerplan kent met andere woorden *een geïntegreerd karakter*: haar doelen moeten effectief bereikt worden, met uitzondering van een aantal attitudes die met * worden aangeduid¹. Dit overkoepelend leerplan wordt zowel *funderend* als *gemeenschappelijk* genoemd wordt: haar doelstellingen leggen de fundamenteën voor *elk vak en project*, of het nu de A stroom of de B stroom betreft. In plaats van kennis en vaardigheden te toetsen en te testen in een specifiek vak, schuift dit leerplan namelijk de volledige persoonsvorming van de leerling naar voor. De doelstellingen van dit leerplan bieden onder meer handvaten om de leerlingen kritisch te laten nadenken, op een doordachte te laten omgaan met media en inzicht te verwerven in concrete actuele thema's.

Het vak 'burgerzin en actualiteit' illustreert treffend hoe leerlingen werk maken van burgerschap door het stellen van 'big questions'. Aan de hand van verschillende thema's zoals klimaat of nieuwswaarde, reflecteren zij immers op kritisch-creatieve wijze en staan ze stil bij grote vragen zoals: 'waarom ben ik hier en waar sta ik voor?', 'hoe kan ik aandachtig luisteren naar de ander' of: 'hoe draag ik zorg voor de wereld?' (verantwoordelijkheid en verbondenheid).

¹ Om het proces wat te vergemakkelijken, heeft de dienst Curriculum op het Katholiek Onderwijs Vlaanderen een digitale tool ontwikkeld: Llinkid. Dankzij dit instrument kan elke vakleraar automatisch enkele linken terugvinden tussen het gemeenschappelijk funderend leerplan en zijn eigen leerplan. Tegelijk kan hij ook leerplandoelen uit het GFL verbinden met projecten bij hem op school of aan de vrede schoolwerking. Llinkid laat toe om dynamisch aan de slag te gaan met het leerplan GFL.

In wat volgt beschrijven we, vanuit een concreet praktijkvoorbeeld, hoe via de methodiek van Big Questions werk gemaakt wordt van burgerschap. We vertrekken hierbij van een heel concrete les over 'grenzen en migratie', een les dat kaderde in het vak 'burgerzin en actualiteit'.

Het vak 'burgerzin en actualiteit' bood op die manier een uitstekende kans om aan de slag te gaan met 'big questions' vanuit het gemeenschappelijk funderend leerplan. Telkens werd er gekozen om een heel specifiek en concreet thema te nemen, en van daaruit naar de grote en zinvolle vragen over te gaan. De verschillende lessen werden steeds volgens een gelijkaardig stramien opgebouwd:

- Leerlingen kregen bij wijze van introductie een 'actua quiz': de leraar testte hierbij hun kennis over de nieuwsfeiten van de afgelopen week
- Daarna kregen de leerlingen filmpjes te zien van een maatschappelijke kwestie (de EU, het klimaat, grenzen en migratie, vluchtelingen)
- De leerlingen werden daarna uitgedaagd om zelf aan de slag te gaan en de informatie op te zoeken
- De leerkracht zorgde daarna voor voldoende activerende werkvormen zoals een stellingenspel en een debat
- Leerlingen kregen daarna een zelfstandige opdracht om hun klasgenoten te interviewen over een welbepaalde thematiek
- Soms mochten leerlingen zelf ook een initiatief of project op touw zetten in de klas (rond klimaat of rond

OPBOUW EN FASES

LES GRENZEN EN MIGRATIE

We schetsen hieronder het verloop van de les met als hoofdthema 'migratie'. We vermelden hierbij de verschillende big questions die er door de leerlingen ontwikkeld werden.

- DEEL I: 'de Berlijnse muur' (de leerlingen krijgen drie verschillende fragmenten te zien over dit ene nieuwsitem)

Leerlingen krijgen een blad papier met algemene, grote vragen: waar, wanneer, waarom. Daarna moeten ze beantwoorden hoe de voorbereiding verliep van deze val en wat de gevolgen waren voor de rest van Europa. Telkens schrijft de leraar zelf, bij het bekijken van het fragment, grote en belangrijke concepten op het bord. Hij peilt tegelijk naar het gevoel van de leerlingen bij het zien van de fragmenten.

Fragment 1: grote concepten en vragen op het bord

Leerkracht schrijft ruime concepten op het bord: vrijheid en repressie

Leerkracht peilt naar spontaan gevoel van de leerlingen: gemis, afgesloten zijn, geen vrijheid, verhongeren, etc.

Fragment 2: wie is er te zien op de foto?

Wie zag je allemaal op de video? Oude vrouw, kind, man met hamer. Wat voel je bij het zien van die kwetsbare groep mensen?

Fragment 3: in welk land verliep de voorbereiding?

Algemene vragen naar de leerlingen: Hoe kijk je hier naar? Wat stel je vast in vergelijking met de vorige fragmenten?

Big Questions die tijdens deze fragmenten naar boven kwamen:

Op welke manier kan de media onze beeldvorming van het verleden beïnvloeden?

Hoe kan 1 nieuwsitem aanleiding geven tot drie verschillende interpretaties?

Hadden mensen vroeger een andere kijk op crisissituaties?

Voelen wij nog dezelfde emoties bij gebeurtenissen die zo lang zijn geleden?

Is vrijheid voor ons anders vandaag de dag?

- Deel II: “grenzen vandaag”: teken de muren en vluchtelingenroutes in Europa

Na het bekijken van deze drie fragmenten, maakt de leraar de overgang naar een erg actueel thema: migratie en vluchtelingen. Hij geeft de leerlingen hiervoor een onderzoeksoopdracht: ze worden uitgedaagd om zelf op zoek te gaan, via internet, naar muren in Europa die zijn opgetrokken om vluchtelingen tegen te houden. Leerlingen krijgen tien minuten de tijd om die muren in Europa op te zoeken en ze op een grote kaart (die uithangt in het midden van het lokaal) uit te tekenen. Daarnaast moeten ze de vijf belangrijkste vluchtelingenroutes tekenen.

Tijdens het opzoekwerk van de leerlingen, loopt de leraar rond in de klas en geeft hij hier en daar wat hulp waar nodig (bv als de leerlingen enkel op Nederlandse termen zoeken via google, geeft hij aan: zoek eens via een Engelse term). De leerlingen leren ook kritisch omgaan met de bronnen: wikipedia geeft niet altijd de juiste informatie weer!

Als de tien minuten om zijn, mogen de leerlingen om beurt naar voor komen om op de kaart elk een muur aan te duiden, alsook een vluchtelingenroute. Als ze hiermee klaar zijn, laat de leraar de leerlingen kort even naar de kaart kijken en hierover reflecteren.

Leerlingen formuleren zelf hun grote CONCLUSIES

- 1. Er bestaan veel meer muren in Europa dan we oorspronkelijk dachten*
- 2. Je kunt over verschillende muren spreken: zeemuren, landmuren en virtuele muren*
- 3. Er bestaat een belangrijke band tussen muren en vluchtelingenroutes*

Big questions die tijdens dit lesonderdeel naar boven kwamen:

Hoe komt het dat er vandaag nog steeds zoveel grenzen en muren bestaan in Europa?

Welke bronnen kunnen we vertrouwen om te weten te komen waar we die muren en grenzen kunnen vinden?

Waarom zijn er zoveel mensen op de vlucht binnen Europa?

Waarom nemen regeringen de beslissing om grenzen te sluiten?

Is het niet toelaten van vluchtelingen onmenselijk?

- DEEL III: Stellingenspel rond migratie

In dit laatste lesonderdeel wordt er specifiek ingegaan op de migratieproblematiek. Leerlingen mogen vrij bewegen in de klas om aan te geven of ze al dan niet akkoord gaan met een stelling. Tijdens deze oefening werden ze echt uitgedaagd om hun eigen mening te formuleren, te luisteren naar anderen, en vooral om geen andere meningen te veroordelen. De leraar maakt ook vooraf duidelijk dat ze hiermee een standpunt leren innemen, dat ze hun vooroordelen uitschakelen en dat de grens tussen akkoord en niet akkoord niet altijd heel duidelijk is. Meteen komt al naar boven dat sommige leerlingen in deze klas ouders hebben met een migratie-achtergrond.

Het 'grote concept' (big idea) in deze laatste oefening is duidelijk migratie: leerlingen leren om dit concept zelf te doorgronden vanuit hun eigen inspiratiebronnen. De leraar steunt hen hierbij door voortdurend voorbeelden te bieden om hen zelf het antwoord te laten formuleren en tot het verstaan van het begrip te komen. Leerlingen komen hierbij de antwoorden op het spoor van vragen die zij aanvankelijk gesteld hadden: wanneer en in welke landen kan je asiel aanvragen? Wanneer wordt je als vluchteling beschouwd en wanneer als migrant? Hoe kijken wij zelf naar vluchtelingen en migranten?

Het was opvallend bij deze oefening, waar soms provocerende stellingen werden opgesomd, dat de leerlingen zelf ook onderling discussieerden en hun eigen meningen met elkaar confronteerden. Bij provocerende uitspraken zag je ook twijfel bij de leerlingen. Als ze een standpunt moesten innemen bij de stelling of 'vluchtelingen ons hopen geld kosten', dan zag je enkele leerlingen hiermee akkoord gaan, maar hoorde je hen ook meteen zeggen: "ik ben geen racist of zo". Het is duidelijk dat leerlingen hier echt niet racistisch wilden overkomen. De leraar maakte in dit geval ook duidelijk dat alles wat er in de klas gezegd werd, ook binnen de klasmuren moet blijven. Na deze oefening maakt de leraar ook duidelijk dat ze ook mochten terugkomen op welbepaalde standpunten en dat een mening niet sluitend hoeft te zijn.

De Big questions die tijdens dit laatste lesonderdeel naar boven kwamen:

Waarom zijn er vandaag de dag zoveel vluchtelingen in nood?

Waarom zijn we soms bang als we stromen vluchtelingen in ons land zien aankomen?

Ben ik een racist als ik vind dat vluchtelingen ons hopen geld kosten?

Hoe kan de Belgische samenleving zich inzetten om vluchtelingen goed op te vangen?

Conclusie

In deze les burgerschap, waar de didactiek van 'big questions' werd toegepast, kwamen meerdere aspecten van burgerschapsvorming naar boven: leerlingen dachten kritisch reflectief na over hun eigen identiteit en hun eigen vooronderstellingen (identiteit), ze deden dit in dialoog met medeleerlingen waar ze standpunten mee deelden of durfden te disussiëren (dialoog) en ze leerden op die manier ook om zich verantwoordelijk te voelen voor een wereld (verantwoordelijkheid en verbondenheid) waarvan ze, binnen het korte bestek van twee lessen, heel wat over te weten waren gekomen (onderzoek).

